

4. Первый Всероссийский съезд по экспериментальной педагогике в Санкт-Петербурге (26 – 31 декабря 1910 года) / Приложение к Циркуляру по Варшавскому учебному округу за 1911 г. / под ред. Помощника Попечителя И. Посадского. – Санкт-Петербург, 1911. – 10 с.
5. Тарасевич Н.Н. Педагогика и ее значение в современном педагогическом строительстве / Н.Н. Тарасевич // Путь просвещения. – 1923. – № 4. – С. 1-22.
6. Ушинский К. Д. Проект учительской семинарии / К. Д. Ушинский // Педагогические сочинения: в 6 томах / К. Д. Ушинский ; сост. О. Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1988. – Т. 2. – С. 81-107.
7. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. – К.: "Магістр – S", 1998. – 200 с.

Л. И. Коломиец

ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГОВ К ОБЕСПЕЧЕНИЮ ПРЕЕМСТВЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ

Резюме

В статье осуществлен историко-критический анализ тенденций, теоретико-практических подходов к решению проблемы подготовки учителя начальных классов к обеспечению преемственности обучения детей. Обозначен вклад в разработку исследуемой проблемы известных деятелей психолого-педагогической науки. Выявлены особенности оформления содержания общепедагогической теоретической и практической подготовки будущих учителей начальной школы во второй половине XIX – первой трети XX в. Выделена сущность ее психологической составляющей на основе анализа научного наследия представителей отечественной школы экспериментальной педагогики.

Ключевые слова: учитель начальной школы, общепедагогическая подготовка, составляющие содержания, организационные основы профессиональной подготовки.

L.I. Kolomiyets'

HISTORIOGRAPHICAL ASPECTS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS PROFESSIONAL TRAINING ENSURING TRAINING CONTINUITY

Summary

The article illustrates the historical and critical analysis of trends, theoretical and practical points of view on solving the problems of primary school teachers training ensuring the continuity of education for children. The contribution of the famous scientists to the development of the research problem is observed. The features of writing the content of comprehensive, theoretical and practical training the future teacher of primary school at the end of the 19th – first part of the 20th century are researched. The core of its psychological component based on analysis of scientific achievements of the representatives of the national school of experimental pedagogy's is defined.

Key words: primary school teacher, pedagogical training, professional education's content components, professional training organizational aspects, professional training organizational principles.

УДК 37.018.2

О. Б. Нич

ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У СІМЕЙНОМУ ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ В США У СПАДЩИНІ ВОЛОДИМИРА МАЦЬКІВА

У статті окреслено погляди В.Мацьків на сімейне виховання в українській еміграції США. Проаналізовано зміст, завдання, напрями і засоби виховання дітей в українській сім'ї у США. Обґрунтовано основні складові сімейного виховання: національне, морально-релігійне, фізичне, трудове та інтелектуальне. Автор також вказує на основні помилки у сімейному вихованні у діаспорі. У статті розглянуто найважливіші засоби виховного впливу у сім'ях українських емігрантів у США : навчання, традиції, нагорода, покарання, приклад дорослих, примус, читання українських книг.

Ключові слова: В.Мацьків, діаспора, сімейне виховання, США.

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності України наростає тенденція активного перегляду, переосмислення та об'єктивного висвітлення педагогічної думки в Україні. Інтенсивно заповнюються "білі плями" української історії в усіх сферах суспільного життя, триває бурхливий процес ренесансу української історіографії. Виняткового значення набуває повернення в українську наукову думку постатей і змісту діяльності маловідомих, забутих чи замовчуваних діячів культурно-освітнього поступу різних періодів нашої історії. До таких відносимо Володимира Мацьківа – педагога-практика, культурно-освітнього і літературного діяча. З 1944 року він перебував в еміграції, проте й за межами рідної землі продовжував активну працю в галузі освіти. Його ім'я все ще мало знане в історії української культури, водночас, педагогічний доробок викликає зацікавлення. Отож **метою статті** обрано погляди В.Мацьківа на сімейне виховання українських дітей в еміграції США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи педагогічні праці В.Мацьківа, доходимо до

висновку, що у його виховній системі сімейному вихованню відведено важливе місце. В.Мацьків відкидав думку про те, що дитина може вирости і без виховного впливу сім'ї. З цього приводу він писав: "Якщо таке виховання було можливе на рідних землях, де це виховання базувалося на прикладі старших, то тут воно дуже-дуже небезпечне. Воно тим небезпечніше, що чуже нам середовище діє згубно на наших дітей і ми цього середовища ніяким чином ані контролювати, ані змінити не можемо [1, с. 14 – 15].

Важливого значення педагог надавав гармонійному вихованню таких "духовних сил і властивостей" у дітей як спостережливість, пам'ять, розум, уява, почуття, воля, характер. Не відкидаючи важливості матеріальних благ, які потрібні, щоб "...забезпечити умовинами, в яких дитина могла б розвивати свої фізичні сили" <...>, у сімейному вихованні в українській еміграції В.Мацьків сформулював такі завдання: "дитину <...> треба привчити жити в згоді з Божими та моральними законами, треба навчити її розуміти різницю між добром і злом, треба навчити її працювати та співжити і співпрацювати з іншими людьми, треба навчити її шукати та зберігати порядок, який запровадила людська спільнота і бути добрим громадянином своєї держави" [2, с. 13].

Найважливішу роль у вихованні завжди відводили матері. Суголосно із народним підходом: "Тільки в світі правди, що рідная мати", "В дитини пальчик заболить, а в матері-серце", "Що мати навчить, то й батько не перевчить" <...>, В.Мацьків вважав, що "...в початках найбільше трудів та заходів мусить нести мати, бо такі є закони природи, передбачені від віків Тим, що ці закони надав світові. Мати найкраще розуміє всі потреби та всі бажання дитини. Вона слідкує за її розвитком та тішиться, коли догляне в неї щось нове, якого дотепер не було. Мати познайомлює дитину з довкіллям світом, а також старається вціпити їй вперше поняття про Бога" [2, с. 17 – 18].

На етапі дорослішання визначальний вплив на дитину чинить приклад сім'ї. І саме від взаємин у сім'ї, від ставлення до дітей, від звичаїв і традицій, що панують у ній, залежатиме рівень виховання дитини. У праці "Наші діти і їх виховання" В.Мацьків наводить приклад двох сімей і пояснює залежність між вихованням дітей від їх атмосфери. Родина, в якій панує спокій та гармонія, – писав він, – де є згода і любов між усіма членами, де слово обох батьків має однакову вартість і жодна із сторін не маніпулює любов'ю дитини, де шануються релігійні, національні та державні традиції, – немає жодних виховних труднощів, адже "...дитина привикає до такого, бо вона іншого не знає і навіть не приходить їй на думку робити щось таке, що суперечило би порядку, до якого вона звикла від наймолодших літ" [3, с. 18]. Натомість, дуже важко буде виховати дитину в родині, в якій між батьками побутує непорозуміння, сварка та нарікання, де полюбляють оковиту, де кожен із батьків живе своїм життям, де немає місця молитві, де не цікавляться дітьми, їх потребами, інтересами, друзями" [2, с. 18].

Звертати увагу вчитель радив і на оточення дитини, адже "...злі товариші можуть знівечити багато того, що батьки створили своєю працею" [2, с. 19]. Відповідно він радив цікавитися захопленнями дітей, тематикою книжок та фільмів, які вони читають і переглядають.

Найважливішим напрямом виховання, особливо за межами рідної держави, В.Мацьків вважав національне, адже саме воно забезпечує збереження традицій, мови, культури, історії. З цього приводу педагог писав: "...треба також пам'ятати, що наша дитина є частиною нашої, української спільноти, що в жилах нашої дитини пливе українська кров і що вона має обов'язок взяти на себе відповідальність за дії і долю свого народу. Тому національного виховання не можна в ніякому разі відсувати чи відкидати. Шляхетні ідеї, заціплені в душі малих дітей у їхній ранній молодості, розвинуться у пізніших роках та стануть її правдивою прикрасою" [1, с. 13 – 14].

Усвідомлюючи причини еміграції, а саме – відсутність національної свідомості великої частини нашого народу, вихованого різними окупантами нашої землі, і, розуміючи, що надія на відновлення нашої державності покладена лише на підростаюче покоління, педагог закликає батьків виховувати своїх дітей у любові до всього рідного: "...хай наша дитина вже від зарання своїх днів чує лише рідну мову та рідну пісню. Розкажимо їй свої рідні казки, говоримо їй про наш рідний край, про красу рідних сіл, рідних ланів, рідних міст...Заціплюймо в її душу пошану до своїх великих людей та кріпимо національну гордість. А коли вона навчиться читати по-рідному, даймо до її рук свою рідну книжку, заохотімо її до читання. Пішлимо її до такої школи, де шанують наше ім'я, де вчать шанувати та любити рідне" [3, с. 45 – 46].

Увагу В.Мацьків акцентує і на фізичному вихованні, що покликане сприяти зміцненню й збереженню здоров'я. "Живучи в Америці, – писав В.Мацьків, – маємо змогу ствердити, що тут доволі добре налагоджена лікарська опіка над немовлятами,...однак спостерігається брак фізичного виховання в більшості тутешніх шкіл" [2, с. 26]. Педагог радив батькам звертати увагу на такі важливі чинники охорони і збереження життя та здоров'я дітей, як:

- раціональне харчування, адже в умовах американської системи проблема ожиріння дітей не втрачає актуальності;
- охорона здоров'я, оскільки саме профілактика захворювань є запорукою його належного стану;
- профілактика тютюнопаління та наркоманії;
- активні заняття спортом задля зміцнення здоров'я дітей.

Важливе місце у працях В.Мацьківа відведено і релігійно-моральному вихованню. Його мету

педагог убачав у обов'язку "...привчити, призвичаїти дитину до такого життя, до таких вчинків, які ні в чому не були б противні Божим законам, а радше, щоб спиралися на законах любови супроти Бога та супроти всіх людей" [2, с. 43].

Найкращим засобом досягнення мети релігійно-морального виховання В.Мацьків вважав позитивний приклад сімейного виховання: спільне виконання релігійних практик, виконання Божих заповідей, життя за принципами моралі, читання релігійної літератури, відвідування церковних торжеств тощо. І найважливіше, – зазначав педагог, – навчити своїх дітей "...ходити поміж брудом і не забрудитися; тобто так загартувати волю дітей, щоб вони вміли та мали досить сил опертися всьому, що противиться Божій величі та Божій славі" [3, с. 43 – 44].

Не оминув увагою педагог й інтелектуальне виховання. У його зміст він вкладав таке виховання, що забезпечує необхідний обсяг знань, розвиває розум дитини, допомагає їй швидко і вільно орієнтуватися у життєвих ситуаціях. Попри те, що основну місію в інтелектуальному вихованні покладено на школу, педагог вважав, що саме родина формує його підвалини. Виключно батьки повинні розвивати спостережливість дитини, її пам'ять, уяву, логіку, вчити зрозуміло і лаконічно висловлювати свої думки рідною мовою, розвивати інтерес у дитини до книжки тощо [1, с. 46 – 47].

Важливе місце відводив В.Мацьків і трудовому вихованню. На його думку, високі шаблі в суспільстві у чужій державі наші діти зможуть осягнути лише за умови, якщо матимуть найкращу освіту. Він наголошував: "Тільки такою дорогою зможемо спопуляризувати наше ім'я, наші ідеали, за які боремося, і тим самим допомогти нашій поневоленій Батьківщині. Розуміється, що до високої освіти потрібно ще немало знання рідних справ, любови до своєї Батьківщини та охоти працювати для її добра" [2, с. 49].

На особливу увагу заслуговують поради для батьків щодо здійснення профорієнтаційної роботи. Педагог писав, що треба вчити дітей обирати професію за покликанням та прагнути до чесної праці, допомагати нужденним і цінувати дружбу.

З поміж найважливіших засобів виховного впливу В.Мацьків виокремлює такі:

– добрий приклад старших: "...коли батьки хочуть, щоб їх діти були побожні, працьовиті, точні у сповнюванні своїх обов'язків, тверезі, правдомовні; коли хочуть, щоб діти шанували їх та любили свій нарід, щоб пізнали своє походження, свою культуру та свою минувшину, щоб вміли мужньо обстоювати свої права та примусити інших респектувати їх, щоб жили у згоді та єдності із своїми та рівночасно вміли пошанувати чуже, якщо воно на пошану заслуговує – мусять самі все це виконувати та світити гідним прикладом" [2, с. 37];

– навчання: "...розумно проведене поучення (наприклад, щодо шкідливості тютюнопаління) може дати дуже добрі наслідки, головню тоді, коли молодь dorостає і вміє вже думати" [2, с. 38];

– примус у вихованні: "...бувають часом ситуації, де не можна нічого вдіяти ані добрим прикладом, ані поучуванням, а уступити перед дитиною недоцільно, або й зовсім шкідливо. В такому випадку приходиться вжити примусу" [2, с. 38];

– звичка: "...дітям треба вліплювати такі звички, які їм дуже потрібні, наприклад, миття зубів та інші гігієнічні практики, здоровлення знайомих, відступлювання свого місця старшим особам, виконання задач у призначеному часі, відповідне складання одежі перед сном та багато інших" [2, с. 39];

– нагорода: "...нагорода дається дітям, які краще сповнили свої завдання, чи зробили такі вчинки, яких інші діти не хотіли, чи не могли виконати" [2, с. 40];

– покарання: "...кара не мусить бути тілесна, чи фізична. ... догана, відмовити дозволу на якусь приємну для дитини річ. Відмовити їй дозволу іти на прогулянку чи до театру. Відмовити взяти участь у відвідинах близької та дорогої нам особи і т.п." [2, с. 40]. І найважливіше – бути послідовними у покаранні, інакше дитина звикне до легковажності батьків і в майбутньому не буде серйозно ставитися до їх розпоряджень;

– читання українських книг: "...подібно як молитва наших дітей відбувається в рідній мові, так і перша лектура мусить бути рідна. Коли з літами дитина навчиться розрізняти зерно від полови, коли зуміє оцінити своє і чуже, можна дати дитині і чужомовну книжку, але без контролю цього робити не вільно" [2, с. 41].

– традиції: в сім'ї, де свято дотримуються національних традицій: "...діти стараються продовжувати родинну та національну традицію і збагатити її своїми власними вчинками" [2, с. 42].

Не оминув В.Мацьків увагою і найтипівіші виховні помилки. Педагог відносив до них:

– фізичне насильство: "...за часте вживання фізичних кар, як ліку на всі недомагання дитини, замість прослідити причину недомагань та знайти кращий виховний засіб";

– гіперпротекція, а саме: "...велику поблажливість батьків, де не батьки виховують, а дитина накидає їм свою волю", що призводить до формування несамостійності чи яскраво вираженої емансипації;

– гіпопротекція, а саме: "...байдужість батьків до того, що дитина читає та які видовища оглядає";

– неузгодженість і суперечливість установок батьків на процес виховання, коли "...що батько забороняє, це мати дозволяє, часто поза відомістю батька і навпаки", що позбавляє дитину відчуття стабільності оточуючого світу, породжуючи в неї підвищену тривожність;

- фінансування навчання та домашньої праці дитини, коли "...давання дитині грошей, як нагороду за її успіхи, чи за яку-небудь допомогу батькам в праці";
- велику довіру до дитини, за якої : "...виявлення за великого довір'я до дитини, як, пізнавши це, може це довір'я надуживати";
- обожнення дитини, а саме: "...роблення ляльки з дитини, яка служить радше для забавки для батьків; найчастіше для мами";
- відсутність співпраці сім'ї із школою, коли "замала, або жадна співпраця батьків зі школою, а дуже часто неузгоджена дія у вихованні" [2, с. 55 – 56].

У здійсненому нами аналізі наведено лише огляд низки окремих положень із педагогічної спадщини Володимира Мацьківа. Водночас їхнє окреслення дозволяє в узагальненні стверджувати, що педагог був непересічною, відданою своїй нації особистістю, а його погляди та ідеї не втратили актуальності й для сучасної освіти України та зарубіжжя.

Література

1. Мацьків В. Наші виховні проблеми /Володимир Мацьків. – Філадельфія, 1965. – 79 с.
2. Мацьків В. Наші діти і їх виховання /Володимир Мацьків. – Філадельфія, 1966. – 57 с.
3. Мацьків В. Чи виховання може змінити людину?/Володимир Мацьків. – Філадельфія, 1963. – 68 с.

О. Б. Ныч

ПРОБЛЕМЫ ЦЕННОСТНЫХ ОРИЕНТАЦИЙ В СЕМЕЙНОМ ВОСПИТАНИИ УКРАИНСКОЙ ЭМИГРАЦИИ В США В НАСЛЕДИИ ВЛАДИМИРА МАЦЬКОВА

Резюме

В статье очерчено взгляды В.Мацьківа на семейное воспитание в украинской эмиграции США. Проанализировано содержание, задания, направления воспитания детей в украинской семье в США. Обосновано основные составляющие семейного воспитания: национальное, морально-религиозное, физическое, трудовое, также интеллектуальное. Автор указывает на основные ошибки семейного воспитания в диаспоре. В статье рассмотрены основные способы воспитательного влияния в семьях украинских эмигрантов США: обучение, традиции, награждение, пример взрослых, принуждение, чтение украинских книг.

Ключевые слова: В.Мацьків, диаспора, семейное воспитание, США.

O.B. Nych

VALUES ORIENTATION PROBLEMS IN THE FAMILY EDUCATION OF THE UKRAINIAN EMIGRATION TO THE USA IN VOLODYMYR MATS'KIV'S HERITAGE

Summary

Volodymyr Mats'kiv's outlooks on family education in the Ukrainian diaspora of the USA are presented in the article. The content, tasks, directions, ways of children's education in the Ukrainian families in the USA are analyzed. The main features of the family education like national, moral and religious, physical, labour and intellectual are grounded in the article. The attention is paid to the main mistakes in family education. The most important means of educational influence in the families of the Ukrainian emigrants in the USA like education, customs, reward, punishment, example of adults, enforcement, reading Ukrainian books are described in the article.

Key words: V.Mats'kiv, diaspora, family education, the USA.

УДК 373.3 + 159.955

В.Б. Лерін

ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкрито сутність методу проектної діяльності молодших школярів. Висвітлено результати проведеного експериментального дослідження щодо використання методу проектів як засобу формування рефлексивних умінь навчальної діяльності в учнів початкової школи.

Ключові слова: метод проектів, рефлексія, навчальна діяльність, молодший школяр.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти висуваються нові вимоги до організації навчально-пізнавальної діяльності учнів. В умовах особистісно орієнтованого навчання початкова школа потребує технологій, які б сприяли створенню умов для саморозвитку та самореалізації особистості молодшого школяра, формуванню рефлексії. Одним зі способів організації такої діяльності є метод проектів.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Дослідженню проблеми використання методу проектів у навчальній діяльності присвятили свої праці російські та вітчизняні вчені: зокрема, висвітлено класифікацію та технологічні ознаки проектів (Є. Полат), визначено етапи проектів і їх структуру (В. Гузєєв, Г. Селевко, І. Чечель), розроблено психолого-педагогічні умови впровадження методу проектів